

Uloga i značaj nacionalne strategije u suprotstavljanju zloupotrebi IT

dr Slobodan R. Petrović

sp.ziteh@gmail.com

Uvodno izlaganje na Okruglom stolu na temu: DIGITALNA FORENZIKA I IT VEŠTAČENJE U FUNKCIJI BORBE PROTIV VISOKO-TEHNOLOŠKOG KRIMINALA

Poštovane kolegice i kolege,

Izlaganje ću započeti na možda malo netipičan način – **analizom sadržaja naslova**. Razlog je želja da "usput" skrenem vašu pažnju i na **terminološke** (samo neke) **dileme** prisutne u našem jeziku, a vezane za informacionu tehnologiju.

U naslovu nisam koristio termin **Visoko-tehnološki kriminal**, jer ga smatram **preširokim** za ono što bi trebalo da obuhvata i da predstavlja i shodno tome smatram da je **pogrešno upotrebljen** u zakonskoj regulativi.

Nisam upotrebio ni termin **kompjuterski kriminal**, jer ga smatram **preuskim** za ono što bi trebalo da obuhvata i da predstavlja.

Nisam upotrebio ni termin **sajber kriminal**, jer smatram da je ovaj prefiks u naš jezik **nasilno** uvučen iz **neznanja** i **nerazumevanja** njegove suštine.

Preostala su mi dva naziva koja smatram prihvatljivim.

Prvi naziv je **kiber-kriminal**, koji obuhvata sve oblike potencijalnih kriminalnih aktivnosti koje se mogu izvršiti u **kiber-prostoru**. Smatram da je ovaj termin **sveobuhvatan** i **odgovarajući**, jer van kibe-prostora ne postoji **ni jedan** drugi prostor u kojem bi se mogle izvršavati aktivnosti kiber-kriminala.

Takođe smatram da je ovaj termin namenjen onom delu **naučne i stručne javnosti** koji ništa ne prima **"zdravo za gotovo"**, već prema svim, a posebno prema bitnim, pitanjima, u koja spadaju i terminološka, ima **ANALITIČKI** i **KRITIČKI** pristup.

Opređenije je, na kraju, za naziv iznet u naslovu: **ZLOUPOTREBA INFORMACIONE TEHNOLOGIJE**.

Smatram da je ovaj termin **sveobuhvatan**, **razumljiv** i potpuno **u duhu** našeg jezika.

Smatram i to da je ovaj termin blizak i **široj javnosti**, jer joj omogućava, **što je izuzetno značajno**, da i ona u određenoj meri može da **prati, shvati i razume** o čemu se radi i o čemu se raspravlja.

U naslovu izlaganja upotrebljen je termin **NACIONALNA STRATEGIJA**. Naravno, **nedovoljno** upućeni i **dovoljno** radoznali bi mogli s punim pravom da postavite pitanje da li ima osnova da ovako "**jak**" termin stoji u naslovu izlaganja koje se odnosi na zloupotrebu informacione tehnologije?

Zato, da ne bi bilo dileme, razmotrimo ukratko kada ima smisla koristiti ovakav termin. Odgovor je kratak i jasan: Onda kada treba **ostvariti** ili **zaštititi** neke **nacionalne interese**. U tom kontekstu, nacionalna strategija bi trebalo da predstavlja **formalni odgovor vlade na izazove koji proizilaze iz potrebe ostvarivanja ili zaštite** takvih interesa.

Sledeće pitanje koje se s tim u vezi nameće moglo bi da glasi: Da li zloupotreba informacione tehnologije **može** ugroziti **nacionalne interese** ili se razrešavanje ovog problema može realizovati na **mikro planu** i u **lokalu**?

Najkraći odgovor je potvrđan, a dokaz je **VIKILIKS**, ali umesto kratkog odgovora "**iz rukava**" mi ćemo se ipak radije poslužiti **analizom** efekata i implikacija informacione tehnologije.

S tim u vezi poznato je da su tehnološki razvoj i inovacije oduvek imali snažan uticaj na sve segmente čovekovog života i rada, pa u tom smislu ni informaciona tehnologija nije izuzetak. Ono što se dešava oko nas i kod nas ne ostavlja ni najmanju sumnju da će informaciona tehnologija uticati na svaki aspekt našeg života, i sada i u budućnosti. Ona je već uveliko započela globalnu transformaciju iz **industrijskog** u **informaciono** društvo, najavljujući novo **digitalno** doba u kojem će **nule** i **jedinice** biti i **znanje** i **veštine**, **alat** i **oružje**, **valuta** i **roba**, **nauka** i **umetnost**, **zabava** i **sport**, ...

Ovu smelu konstataciju potvrđuje činjenica koja se može opisati i na sledeći način: **Sve što se radi – automatizuje se i sve što vredi – digitalizuje se**. Dakle, skoro svaki posao će uključivati korišćenje računara, a najraznovrsnije društvene vrednosti, u rasponu od minornih do ekstremno velikih, transformisaće se u tzv. **kiber-dobra**. Sve se to već odvija i nalazi u jednom ogromnom novokomponovanom **virtuelnom** prostoru označenom prefiksom **kiber**, ambijentu koji se razlikuje od običnog **fizičkog sveta materije i energije** i u kojem vladaju **znanje, elektronski impulsi i digitalni brojevi**.

Novi paralelni svet u virtuelnom prostoru, obeležen računarima, računarskim mrežama, informacionim tokovima i informacionim sadržajem u digitalnoj formi, postaje **arena** za odvijanje najrazličitijih aktivnosti i procesa, među kojima sve značajnije mesto pripada **kriminalnim aktivnostima**, sa potencijalom koji **upozorava** i veoma **zabrinjava**.

Simbol ovih promena je globalna računarska mreža – **Internet**, nastao iz semena koje je posejano ne tako davne 1969. godine, kada su prvi put četiri računara povezana u jedinstvenu računarsku mrežu.

Zahvaljujući upravo njemu – Internetu, pretskazanje **McLuana** postalo je stvarost – svet se konačno pretvara u **ELEKTRONSKO GLOBALNO SELO**.

Razmatranjem ogromnog uticaja informacione tehnologije na društvenu zajednicu u tom **SELU** uočavaju se **TRAJNE** promene u načinima: **KOMUNICIRANJA, UČENJA, RADA i ZABAVE**.

Ono što svakako treba dobro uočiti i zapamtiti jeste da **TREND** ovih promena podrazumeva **TRANSFORMACIJU** poslova od **FIZIČKIH** ka **MENTALNIM**, od **SNAGE MIŠIĆA** ka **SNAZI UMA**. Takve promene su zaista i drastične i dramatične i iz njih proizilazi veoma širok opseg **NACIONALNIH i MEĐUNARODNIH POLITIČKIH, EKONOMSKIH I SOCIJALNIH** pitanja.

Promene su, bez sumnje, zahvatile sve pore društvenog bića. Pomenimo samo one oblasti koje su ključne za funkcionisanje svakog društva i u kojima primena IT može imati **IMPRESIVNE** ekonomske i socijalne efekte:

- Državna uprava;
- Poslovanje;
- Naučno-istraživački rad;
- Edukacija;
- Zdravstvena zaštita;
- Nacionalna bezbednost.

Međutim, transformacija koja se na buran način odvija pred našim očima praćena je i određenim **IMPLIKACIJAMA i KONSEKVENCAMA**.

Posledični rezultat toga je **rastuća zavisnost** društvene zajednice od nove tehnologije i njena **rastuća ranjivost**, na poremećaje koji iz toga mogu da proizađu.

U fizičkom svetu, ni jedna vojna ili civilna javna ili tajna služba, nikada ne bi dozvolila da njena **informaciona dobra** budu izložena **riziku** na takav način i u obimu kao u virtuelnom, elektronskom svetu.

Razlog je što odgovorni na svim nivoima dobro razumeju **pretnje i opasnosti** koje egzistiraju u **fizičkom svetu** i poznaju **mogućnosti** klasičnog načina zaštite od njih.

Uz to, na raspolaganju im je i zavidan broj visoko **obučениh i ostručenih** izvršilaca – specijalista za različite oblike ovog vida zaštite.

Međutim, pretnje i opasnosti u virtuelnom svetu tek otkora **otkrivaju, shvataju i razumevaju**, a sa mogućnostima zaštite **tek treba** da se upoznaju.

Zabrinjavajuća činjenica je upravo u tome, da mnogi koji mogu uticati na rešavanje problema i **ne pokušavaju** da ga upoznaju i razumeju.

Oni jednostavno nemaju vremena za **"naučnu fantastiku"**, jer se bave **"realnim"** problemima **sadašnjice**.

Njihovo verovanje da problem neće eskalirati bar dok su oni odgovorni – pojačava njihovu pasivnost.

S obzirom na ozbiljnost, obimnost i složenost ovog problema, čije dimenzije po svim kriterijumima dosežu ne samo nacionalni, već i međunarodni nivo, njegovo razmatranje i razrešavanje ne bi smelo biti prepušteno entuzijazmu **grupa** ili **pojedinaca** i njihovim **IMPOVIZOVANIM i PARCIJALNIM** rešenjima.

Problem se mora podići na najviši (**državni**) nivo, a nosilac ključnih aktivnosti bi morala biti **VLADA**, kao državni entitet najodgovorniji za opšte stanje nacije.

Dakle, na potezu je **VLADA**, a njen prvi korak bi trebalo da bude oblikovanje **NACIONALNE STRATEGIJE ZAŠTITE KIBER-PROSTORA**.

Ključni ciljevi, između ostalih, trebalo bi da budu:

- **Sprečavanje** napada na kritične informaci-one infrastrukture i ključne resurse;
- **Redukovanje** nacionalne osetljivosti na napade;
- **Minimiziranje** štete i vremena obnove (oporavka) od napada koji se desio!

Okvir strategije trebalo bi da artikuliše kritične prioritete, među kojima bi svakako trebalo da bude i sledeći: **Program prosvetavanja, obuke i edukacije za zaštitu nacionalnog kiber-prostora.**

Ovo zbog toga što je činjenica, koja se ne može prevideti ili negirati, da mnoge ranjivosti postoje upravo zbog nedostatka bezbednosne kulture i svesti o potrebi zaštite.

Ovaj program bi trebalo da **prekrije celu naciju**, sve pojedince koji na bilo koji način učestvuju ili će učestvovati u informacionim procesima.

Bezbednosna svest i kultura su esencijalni elementi ciklusa upravljanja rizikom i zaštitom i zahtevaju pažnju na svim nivoima.

Ukoliko se želi ostvariti kvalitetan sistem zaštite značajnu pažnju svakako treba posvetiti i **obuci korisnika** iz domena zaštite informacionih resursa.

Edukacija je jasno identifikovana kao separatan nivo učenja namenjen profesionalcima i specijalistima.

Sa edukacijom u vezi veoma je značajno ukazati na **četiti oblasti** znanja i to:

- razvijanja IT;
- eksploatacije IT;
- zaštite od zloupotrebe IT;
- digitalne forenzike.

Ni jedna od navedenih oblasti znanja ne bi smela biti **marginalizovana**, jer predstavljaju **ključne "poluge"** za izgradnju informacionog društva.

Na kraju, da se još jednom, za kratko, vratimo na početak i obrazložimo preostala dva termina iz naslova: **ZNAČAJ** i **UTICAJ**.

Značaj nacionalne strategije: MOŽE i MORA da SPREČI da se u zaštiti nacionalnih interesa ide "GRLOM U JAGODE", jer se to uvek završava **bez** opipljivih rezultata i potrebom da se **ponovo** krene iz početka, uz **velike materijalne troškove i nenadoknadiivi gubitak vremena.**

Takođe, ona **MORA da NAMETNE** da se to **ČINI** na dobro osmišljen, planiran i racionalan način.

UTICAJ: Nesporan je i veliki uticaj Nacionalne strategije na opšte stanje i stvaranje pozitivne klime u domaćem KIBER-PROSTORU.

Uz to, ona je i veoma snažan podsticaj onima koji **hoće, žele i mogu** da posluju u kiber-prostoru da to mogu da čine **BEZBEDNO**, bez stalnog straha da će im se to, upravo **zbog zloupotrebe** – "OBITI O GLAVU".

ZAHVALJUJEM NA PAŽNJI